

POŽADAVKY K RIGOROZNÍ ZKOUŠCE

“POČÍTAČOVÉ MODELOVÁNÍ VE VĚDĚ A TECHNICE”

Organizace zkoušky

Zkouška je ústní a má čtyři části:

1. Numerická matematika, pravděpodobnost a statistika.
2. Počítačová fyzika.
3. Fyzika.
4. Specializace.

Z každé z těchto částí bude položena jedna otázka. U úspěšného kandidáta se požaduje znalost dané problematiky v širším kontextu a schopnost jejich jednoduchých aplikací. Členové komise mohou pro doplnění představy o vědomostech uchazeče položit uchazeči další drobné doplňující otázky předpokládající okamžitou stručnou odpověď.

1. Numerická matematika, pravděpodobnost a statistika

a) numerická matematika

Reprezentace čísel a chyby výpočtu.

Aproximace a interpolace. Řešení soustav lineárních rovnic. Matice. Numerická integrace a derivování. Řešení nelineárních rovnic a jejich soustav. Řešení obyčejných diferenciálních rovnic. Řešení parciálních diferenciálních rovnic.

b) pravděpodobnost

Pravděpodobnost náhodných jevů. Náhodná veličina a její základní charakteristiky. Důležitá rozdělení pravděpodobnosti a jejich základní vlastnosti.

c) statistika

Náhodný výběr a jeho vlastnosti. Výběrové charakteristiky. Speciální statistická rozdělení. Testování hypotéz.

2. Počítačová fyzika

Náplň pojmu počítačová fyzika. Charakteristika výpočetní techniky. Strukturované programování. Hlavní směry klasické počítačové fyziky.

Základní techniky počítačového modelování. Metoda Monte Carlo a její použití v matematice a fyzice. Metoda molekulární dynamiky, postupy pro zefektivňování deterministického částicového modelování. Spojité modelování. Hybridní modelování.

Počítačová grafika.

Zpracování obrazu. Základy matematické morfologie a teorie perkolace.

Integrální transformace a jejich použití ve fyzice. Řízení experimentu. Symbolické manipulace.

Moderní směry počítačové fyziky. Paralelismus.

3. Fyzika

Předpokládá se, že posluchač zná zavedení základních a odvozených fyzikálních veličin (včetně představy o konkrétních možnostech experimentálního uspořádání pro jejich indikaci a měření), jejich jednotky, jakož i přibližnou (případně alespoň řádovou) číselnou hodnotu základních fyzikálních konstant. Posluchač má prokázat porozumění základním zákonům a teoriím fyzikálních jevů a jejich vzájemným souvislostem.

a) teoretická mechanika

Mechanika soustavy hmotných bodů (Newtonovy pohybové zákony, impulsové věty, zákony zachování energie, hybnosti a momentu hybnosti. Pohyb v centrálním poli. Harmonické knity a jejich skládání). Mechanika tuhého tělesa (unášivá rychlost, tenzor setrvačnosti, kinetická energie a moment setrvačnosti tuhého tělesa). Pohyb v neinerciálním systému.

Analytická mechanika (Princip virtuální práce, d'Alambertův princip, Lagrangeovy rovnice, Hamiltonův princip nejmenší akce, kanonické rovnice).

Základy mechaniky kontinua: Eulerova a Lagrangeova metoda popisu pohybu kontinua. Tenzor malých deformací, tenzor napětí, Hookeův zákon. Základní zákony a rovnice hydrostatiky a hydrodynamiky.

b) teorie elektromagnetického pole

Elektrostatické pole ve vakuu a látkovém prostředí (základní rovnice a jejich řešení, multipólový rozvoj, materiálové vztahy, energie pole, hraniční podmínky).

Stacionární magnetické pole (základní vztahy, rovnice a jejich řešení – Biotův a Savartův zákon, energie, materiálové vztahy, hraniční podmínky).

Obecná soustava Maxwellových rovnic a jejich fyzikální interpretace. Materiálové vztahy a okrajové podmínky pro veličiny elektromagnetického pole.

Zákony zachování v teorii elektromagnetického pole.

Řešení soustavy Maxwellových rovnic pro nestacionární pole (potenciály elektromagnetického pole, rovinná a kulová elektromagnetická vlna a její šíření, Fresnelovy vzorce, superpozice a retardace řešení). Vyzařování elektromagnetických vln.

c) termodynamika a statistická fyzika

Termodynamická soustava a její stav, termodynamická rovnováha, rovnovážné a nerovnovážné děje, vnitřní a vnější parametry, teplota, stavové rovnice.

0., I., II. a III. zákon termodynamiky, entropie a její vlastnosti, termodynamické potenciály, Maxwellovy vzorce, popis otevřených soustav, podmínky termodynamické rovnováhy, rovnováha heterogenních soustav, fázové přechody.

Popis systému a jeho vývoje ve statistické fyzice, fázový prostor, mikrostav, makrostav, statistický soubor, časové a souborové střední hodnoty, ergodická hypotéza, rozdělovací funkce, Liouvilleův teorém, vztah mezi entropií a počtem dostupných mikrostavů.

Kanonické rozdělení, partiční funkce a její vztah k termodynamickým veličinám, aplikace: ideální plyn, paramagnetika, Maxwellovo rozdělení. Ekvipartiční teorém a jeho aplikace. Tepelné kapacity ideálních plynů a pevných látek (Dulongův-Petitův zákon, Einsteinova aproximace, Debyeova aproximace).

Vlastnosti fermionů a bosonů, Fermi-Diracova a Bose-Einsteinova rozdělovací funkce a jejich aplikace: záření ACT, elektronový plyn v kovech, stabilita bílých trpaslíků.

d) kvantová fyzika

Východiska a postuláty kvantové fyziky. Schrödingerova rovnice, pravděpodobnostní proudová hustota. Komutativnost operátoru a měřitelnost veličin, relace neurčitosti.

Operátor časové změny, kvantově-mechanické pohybové rovnice (I. a II. Ehrenfestův teorém).

Stacionární stavy, nečasová Schrödingerova rovnice. Řešení jednoduchých stacionárních úloh (potenciálová stěna, val a krabice). Lineární harmonický oscilátor.

Moment hybnosti (vlastní hodnoty a funkce, kreační a anihilační operátory stavů). Pohyb v centrálním poli. Schrödingerův model atomu vodíku. Atom ve vnějším magnetickém poli.

Popis systému mnoha částic. Princip nerozlišitelnosti mikročástic. Symetrie vlnové funkce. Pauliho princip.

Základy poruchového počtu (stacionární porucha, nedegenerované spektrum).

4. Specializace

Předseda rigorózní komise určí uchazeči bezprostředně po obdržení přihlášky speciální okruh blízky tématu předpokládané rigorózní práci. V případě, že téma předložené rigorózní práce se bude lišit od předpokládaného, může předseda speciální okruh změnit.

Doporučená literatura

Vicher M.: Numerická matematika, skripta PF UJEP, Ústí nad Labem 2003.

Press W.H. et al.: Numerical Recipes, Cambridge University Press, Cambridge 2007.

Hrach R.: Počítačová fyzika I, skripta PF UJEP, Ústí nad Labem 2003.

Hrach R.: Počítačová fyzika II, skripta PF UJEP, Ústí nad Labem 2003.

Nezbeda I., Kolafa J., Kotrla M.: Úvod do počítačových simulací, skripta MFF UK, Praha 2003.

Lísal M.: Paralelní programování s aplikacemi. skripta PřF UJEP, Ústí nad Labem 2007.

Fišer K.: Teoretická mechanika, skriptum PF UJEP, 2003.

Štoll I.: Mechanika. Skripta FJFI ČVUT Praha, 1998.

Brdička, M. – Hladík, A.: Teoretická mechanika. Academia, Praha, 1987.

Brdička, M. – Samek, L. – Sopko, B.: Mechanika kontinua. Academia, Praha, 2000.

Kvasnica J.: Mechanika. Academia Praha, 1988.

Novotný D.: Teorie elektromagnetického pole, skripta PF v Ústí n.L., 1985.

Sedlák B., Štoll I.: Elektřina a magnetismus, Academia Praha, 2002.

Kvasnica J.: Teorie elektromagnetického pole, Academia Praha 1985.
Jackson, J.D.: Classical Electrodynamics, John Willey, New York, Academic Press 1998.

Skála L.: Úvod do kvantové mechaniky, Academia Praha, 2005.
Kvasnica J.: Kvantová fyzika, skripta PF UL, 1985.
Dlouhá J.: Kvantová mechanika, skripta MFF UK Praha.
Pišút J.: Úvod do kvantovej mechaniky, Alfa Bratislava 1983.
Pišút J.: Zbierka úloh z kvantovej mechaniky, Alfa, Bratislava 1985.
Landau L.D.: Kvantová mechanika, překlad Alfa, Bratislava 1982.

Obdržálek J., Vaněk A.: Termodynamika a molekulová fyzika, skripta PF UJEP, 2000.
Kvasnica J.: Termodynamika, SNTL, Praha, 1965.
Varady M.: Statistická fyzika, lecture notes – web KFY, PřF UJEP, 2006.
Mandl F.: Statistical Physics, John Willey and Sons, 2002.
Reif F.: Fundamental of Statistical and Thermal Physics, McGraw-Hill Series in Fundamentals of Physics, 1965.
Kvasnica J.: Statistická fyzika, Academia, Praha 1983.